

PISM | POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

BIULETYN

Nr 25 (1773), 19 lutego 2019 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski • Bartosz Wiśniewski • Rafał Tarnogórski

Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)

Anna Maria Dyner • Sebastian Płóciennik • Patrycja Sasnal

Justyna Szczudlik • Jolanta Szymańska • Marcin Terlikowski • Tomasz Żornaczuk

Wzrost napięć w relacjach chińsko-tajwańskich

Justyna Szczudlik

Chiny dążą do ograniczenia swobody działania Tajwanu na arenie międzynarodowej i do obniżenia poparcia dla rządzącej tam obecnie partii. Stany Zjednoczone aktywnie wspierają Tajwan, co stanowi element polityki Donalda Trumpa wobec ChRL. W tym roku może nastąpić nasilenie chińskiej presji przed wyborami parlamentarnymi i prezydenckimi na Tajwanie, zaplanowanymi na początek 2020 r. Aktywność ChRL daje wgląd w sposoby oddziaływania Chin na sojuszników USA.

Przewodniczący ChRL Xi Jinping 2 stycznia br. wygłosił swoje pierwsze przemówienie w całości poświęcone Tajwanowi. Powodem była 40. rocznica listu ChRL wystosowanego do mieszkańców wyspy (po normalizacji stosunków ChRL–USA), w którym zasygnalizowano zmianę celu polityki Chin wobec Tajwanu z „wyzwolenia” na tzw. pokojowe zjednoczenie. Wystąpienie Xi było też reakcją na noworoczne orędzie prezydent Tajwanu Tsai Ing-wen. Pojawiły się w nim wątki świadczące o tym, że nie zmieni ona polityki wobec ChRL, czyli nie zgodzi się na chińskie warunki dialogu. Przemówienie Xi, w którym nie wykluczył on użycia siły wobec wyspy, przypada na okres zmiany w polityce Tajwanu. Stosunki chińsko-tajwańskie pogarszają się od 2016 r., kiedy [władzę na wyspie przejęła Demokratyczna Partia Postępowa \(DPP\)](#). Obecnie w relacjach, oprócz elementów kontynuacji z okresu rządów na Tajwanie partii narodowej (Kuomintang, KMT, 2008–2016), której sprzyja ChRL, zaczynają dominować nowsze zjawiska.

Elementy kontynuacji. ChRL ma wciąż ten sam cel, czyli „pokojowe zjednoczenie”. Wywiera presję na wyspę, by uznała tzw. konsensus 1992 za warunek dialogu. Zakłada on, że są jedno Chiny, ale różne ich interpretacje. Presja, zarówno polityczna, jak i ekonomiczna, jest przez ChRL stosowana od dawna. Na zacieśnianiu więzów ekonomicznych opierały się relacje za rządów KMT. Doprowadziło to jednak do przegranej Kuomintangu w 2016 r., m.in. wskutek niezadowolenia młodych Tajwańczyków (protesty „ruchu słoneczników”) z szybkiego tempa zmian w relacjach z ChRL i z nieuwzględniania przez władze opinii publicznej w sprawie polityki wobec kontynentu.

Cel Tajwanu również się nie zmienił. Podobnie jak KMT, DPP chce utrzymać status quo. Oznacza to odejście od wizerunku partii niepodległościowej z okresu jej poprzednich rządów (2000–2008). Za kontynuację należy także uznać dążenie do większej aktywności międzynarodowej Tajwanu. Przejawia się ono w chęci uczestnictwa w organizacjach wielostronnych np. jako obserwator, wzmacniania „niepolitycznych” relacji z państwami, które nie uznają Tajwanu, np. poprzez umowy handlowe (Tajwan jako odrębny obszar celny, członek WTO), udziału w międzynarodowych wydarzeniach sportowych itp.

Nowe akcenty w polityce Chin. ChRL podjęła decyzje o zamknięciu formalnych kanałów komunikacji z wyspą: regularnych spotkań fundacji ARATS i SEF oraz kontaktów biur – chińskiego ds. Tajwanu i tajwańskiego ds. kontynentu. Oznacza to koniec tzw. dyplomatycznego rozejmu, dzięki któremu za KMT Tajwan miał większą swobodę działania międzynarodowego (zawarł FTA z Singapurem i Nową Zelandią, miał status obserwatora w niektórych organizacjach, np. WHO).

ChRL stara się izolować Tajwan. W czasie rządów Tsai pięć państw (Wyspy Świętego Tomasza i Książęca, Panama, Dominikana, Burkina Faso, Salwador) zerwało z nim stosunki dyplomatyczne, jednocześnie nawiązując je z Chinami. ChRL ustanowiła także stosunki z Gambią (tuż po zwycięstwie DPP w 2016 r.), która przestała uznawać Tajwan w 2013 r. za rządów KMT. Z powodu sprzeciwu ChRL Tajwan pod rządami DPP nie wziął udziału w żadnym spotkaniu istotnej dla niego instytucji międzynarodowej. Władze ChRL ograniczają zorganizowane wyjazdy turystyczne na wyspę, a tych, którzy się tam udają, kieruje się do regionów znanych z przychylności wobec KMT. Intensyfikacja turystyki w okresie rządów KMT sygnalizowała rosnące zaufanie między stronami. Przejawem chińskiej presji wobec Tajwanu są również organizowane wokół wyspy manewry wojskowe. Przed wyborami lokalnymi na Tajwanie w listopadzie ub.r. za pomocą kampanii dezinformacyjnych ChRL starały się osłabiać poparcie dla DPP. Nową formą nacisku jest nakłanianie m.in. linii lotniczych czy sieci hoteli do usunięcia z systemów rezerwacyjnych informacji o Tajwanie, które mogłyby sugerować, że jest on samodzielnym podmiotem.

ChRL stosuje też zachęty, zwracając się bezpośrednio do tajwańskiego społeczeństwa. Przykładem jest tzw. 31 punktów – wydany w 2018 r. przez chińskie władze dokument oferujący tajwańskim przedsiębiorcom i młodzieży podjęcie pracy czy nauki na kontynencie na takich samych warunkach jak obywatele ChRL. Jest to też pośrednia odpowiedź na problemy wewnętrzne wyspy, które dotyczą głównie osób młodych (np. brak wzrostu płac). Xi przedstawił również wizję Tajwanu po zjednoczeniu w oparciu o zasadę „jeden kraj, dwa systemy”. Zapowiedział zachowanie demokratycznego systemu politycznego, wolności religijnej, własności prywatnej itp.

Nowe akcenty w polityce Tajwanu i USA. Skalę i intensywność chińskich działań tłumaczy polityka Tsai. W styczniowych wypowiedziach prezydent po raz pierwszy otwarcie odrzuciła konsensus 1992 i zasadę „jeden kraj, dwa systemy”. Do tej pory jej stanowisko wobec konsensusu sprowadzało się do braku poparcia. Tsai przedstawiła też warunki rozmów z ChRL: zaakceptowanie faktu istnienia Republiki Chińskiej (Tajwanu); szacunek dla tajwańskiej demokracji; pokojowe rozwiązywanie sporów; dialog międzyrządowy, co oznacza powrót do komunikacji za pomocą kanałów formalnych. Nowością jest też sytuacja na tajwańskiej scenie politycznej. Po wyborach w 2016 r. pojawiła się na niej proniepodległościowa Partia Nowej Siły (*New Power Party*) powstała z „ruchu słończników”, określana mianem „trzeciej siły”. Oznacza to rozbitcie dotychczasowego duopolu DPP–KMT, co może w przyszłości utrudniać relacje z ChRL. Tsai prowadzi też aktywną „nową politykę wobec południa” (*New Southbound Policy*), której celem są ściślejsze relacje z państwami azjatyckimi.

Polityki Chin wobec Tajwanu oraz prezydenta Donalda Trumpa wobec ChRL oznaczają wzrost znaczenia Tajwanu w amerykańskiej dyplomacji. Świadczą o tym ostatnie inicjatywy USA wobec wyspy: decyzja o sprzedaży broni, Taiwan Travel Act ułatwiający wizyty wzajemne przedstawicieli amerykańskiej i tajwańskiej administracji oraz wypowiedzi np. wiceprezydenta Mike’a Pence’a czy sekretarza stanu Mike’a Pompeo otwarcie krytykujące ChRL i wyrażające uznanie dla tajwańskiej demokracji.

Wnioski. Niezgoda co do warunków dialogu skutkuje brakiem komunikacji władz ChRL i Tajwanu. Od przejścia rządów przez DPP trudno wskazać przykłady udanej współpracy dwustronnej. Wobec wyborów parlamentarnych i prezydenckich na Tajwanie w styczniu 2020 r. można się spodziewać nasilenia chińskiej presji. Przegrana DPP i wzmocnienie KMT w wyborach lokalnych w ub.r., choć spowodowane głównie problemami wewnętrznymi, mogą przekonać chińskie władze, że ich działania są skuteczne. Dalsza eskalacja napięć jest jednak mało prawdopodobna wobec problemów gospodarczych Chin spowodowanych m.in. sporem z USA czy wobec nadziei władz w Pekinie na dobry wyborczy wynik KMT.

Relacje w Cieśninie Tajwańskiej mogą służyć jako przykład metod, które stosują ChRL i Tajwan wobec innych państw, sojuszników USA. Napięcia między ChRL a Tajwanem zbiegają się z rosnącym sceptycyzmem niektórych państw europejskich co do współpracy z Chinami, a także z nasileniem rywalizacji chińsko-amerykańskiej w Europie. Przejawem obu tendencji są z jednej strony [naciski amerykańskie, by UE wykluczyła ze swojego rynku chińskie firmy telekomunikacyjne](#), a z drugiej ostrożna reakcja ChRL na zatrzymanie w Polsce pracownika Huawei. Powodem takiego stanowiska Chin (świadomych wagi, jaką przywiązuje Polska do stosunków z USA) mogła być chęć pozostawienia sobie pola manewru w sporze chińsko-amerykańskim. Prezydent Tsai stara się ograniczać rywalizację ChRL–USA na Tajwanie poprzez relacje z innymi państwami, także z UE (w styczniu Federica Mogherini zadeklarowała pogłębienie współpracy unijno-tajwańskiej). Podobnie w interesie Polski leży wypracowywanie i wspieranie unijnego konsensusu w sprawie polityki wobec ChRL, niezależnie od bliskiej współpracy z USA.

Polityka wobec Tajwanu obrazuje sposób, w jaki ChRL zabiegają o swój pozytywny wizerunek w innych państwach – omijają władze, kierując swój przekaz bezpośrednio do społeczeństwa. Podobnie postępują w formacie 16+1, koncentrując swoje oddziaływanie na polu stosunków społecznych i relacji międzyludzkich. Świadczy o tym duża liczba spotkań o charakterze kulturalnym, sportowym czy naukowym w ramach 16+1. W ten sposób ChRL chce kształtować pozytywne opinie na swój temat, głównie wśród osób młodych i w kręgach eksperckich.